

Sygn. akt I CSK 573/11

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 czerwca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. Polska Spółki z o.o.

przeciwko H. Spółce z o.o. i W. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 20 czerwca 2012 r.,

skargi kasacyjnej pozwanych od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 27 kwietnia 2011 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w W., na żądanie powódki M. Spółki z o.o. dnia 10 lutego 2009 r., wydał pozwanym H. Sp. z o.o. oraz W. P. nakaz zapłaty kwoty 295.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 12 grudnia 2008 r. do dnia zapłaty wraz z kosztami procesu.

W zarzutach od nakazu zapłaty pozwani podnieśli, że zostało spełnione świadczenie z ugody z dnia 13 lutego 2006 r., zawartej pomiędzy uczestniczącymi w procesie spółkami, której wykonanie zabezpieczał weksel. Ponadto podnieśli zarzut, że weksel został uzupełniony przez powódkę po upływie terminu przedawnienia roszczeń z ugody. W piśmie procesowym złożonym 28 kwietnia 2010 r. pozwani dodatkowo zarzucili, że W. P. złożył podpis na wekslu jako poręczyciel wekslowy bez zgody swojej małżonki.

Wyrokiem z dnia 27 maja 2010 r Sąd Okręgowy utrzymał w całości w mocy nakaz zapłaty.

W ocenie tego Sądu, niezasadne były podniesione przez pozwanych zarzuty wypełnienia weksla niezupełnego niezgodnie z porozumieniem wekslowym. Powódka miała prawo zaliczyć wpłaty dokonane przez pozwaną Spółkę na poczet odsetek od należności głównej. Przez zapłatę części świadczenia określonego w ugodzie, równoznacznego z uznaniem w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 2 k.c., w chwili uzupełnienia weksla roszczenie powoda nie było przedawnione. Odnosząc się do zarzutu nieważności poręczenia Sąd Okręgowy wskazał, że poręczenie jest dwustronną czynnością prawną. Ponieważ pozwany W. P. poręczył za zapłatę weksla w ramach działalności gospodarczej, jego małżonka nie mogła sprzeciwić się tej czynności, a brak jej zgody na poręczenie nie powoduje nieważności.

Pozwani w apelacji wniesionej od wyroku Sądu Okręgowego zarzucili:

- 1) naruszenie art. 37 § 4 k.r.o. przez przyjęcie, że poręczenie wekslowe nie jest czynnością jednostronną;
- 2) błędną interpretację art. 32 prawa wekslowego w związku z art. 876 k.c. przez utożsamienie umowy poręczenia z poręczeniem wekslowym;

- 3) pominięcie dyspozycji art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 554 k.c. odnośnie przedawnienia odsetek wynikających z opóźnienia w zapłacie należności z umowy sprzedaży, zawartej w ramach prowadzonej działalności gospodarczej. W ramach tego zarzutu pozwani podnieśli również, że strony nigdy nie umawiały się na stopę 2% odsetek w skali miesięcznej od faktur sprzedaży;
- 4) naruszenie art. 10 prawa wekslowego przez niedostrzeżenie, że weksel był wypełniony niezgodnie z porozumieniem.

Sąd Apelacyjny oddalając wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2011 r. apelację pozwanych podkreślił, że pozwani w zarzutach od nakazu zapłaty podnieśli jedynie zarzut wygaśnięcia zobowiązania wskutek spełnienia przez pozwaną świadczenia wynikającego ze stosunku umownego, u podstaw którego legło wręczenie weksla *in blanco*, a także zarzut uzupełnienia weksla przez powódkę po upływie terminu przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego. Ponieważ zgodnie z art. 495 § 3 k.p.c. okoliczności faktyczne, zarzuty i wnioski dowodowe nie zgłoszone w zarzutach od nakazu zapłaty mogą być rozpoznane jedynie wtedy, gdy strona nie mogła z nich skorzystać wcześniej, lub gdy potrzeba ich powołania wynikła później, Sąd Apelacyjny uznał, że poza zgłoszonymi w zarzutach od nakazu zapłaty, wszelkie inne zarzuty nie mogą być przedmiotem rozpoznania sądu, a wobec tego, nie podlegały ocenie w toku postępowania przed Sądem drugiej instancji zarzuty wymienione w punkcie pierwszym i drugim apelacji. Sąd Apelacyjny ocenił zawarty w apelacji zarzut wygaśnięcia zobowiązania i wskazał, że powódka miała prawo zaliczyć dokonane przez pozwaną spółkę wpłaty na poczet zaległych, umownych odsetek ustalonych na 2% w skali miesiąca, a od 1 lutego 2006 r. na 3%. Jednocześnie Sąd podkreślił, że kwestia wysokości odsetek umownych została po raz pierwszy podniesiona przez pozwanych dopiero w apelacji. Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie doszło do przedawnienia roszczenia albowiem jego bieg został przerwany przez częściową spłatę świadczenia, stanowiącą uznanie niewłaściwe roszczenia.

Pozwani wnieśli skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji. Oparli ją na obu podstawach wymienionych w art. 393¹ § 1 k.p.c. Naruszenie prawa

materialnego polegało według skarżących na pominięciu dyspozycji art. 37 § 4 k.r.o., uznającego jednostronna czynność prawną dokonaną bez zgody drugiego małżonka za nieważną. Zdaniem skarżących, doszło także do naruszenia przepisów postępowania mającego istotny wpływ na przebieg postępowania przede wszystkim przez zastosowanie art. 495 § 3 k.p.c., do zarzutów podniesionych w ich apelacji z własnej inicjatywy Sądu bez uwzględnienia granic apelacji. Z zarzutem tym wiązał się kolejny zarzut polegający na naruszeniu art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 162 k.p.c. przez rozpoznaniu apelacji z przekroczeniem jej granic, w szczególności przez niedopuszczalne uwzględnienie z urzędu ograniczeń wynikających z prekluzji dowodowej, pomimo braku w tym zakresie jakichkolwiek zarzutów powódki w odpowiedzi na apelację oraz w toku postępowania przed sądem pierwszej instancji. Poza tym, skarżący podnieśli naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez nierozważenie wszechstronne materiału dowodowego oraz naruszenie art. 382 k.p.c. przez nieustosunkowanie się do całego materiału dowodowego i podnoszonych zagadnień prawnych m.in. nieważności poręczenia wekslowego.

Na tych podstawach pozwani wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rację mają, co do zasady, wnoszący skargę kasacyjną odnośnie naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 495 § 3 k.p.c. przez jego zastosowanie a przez to naruszenie art. 378 § 1 w zw. z art. 162 k.p.c. przez rozpoznanie sprawy z przekroczeniem granic apelacji. Konsekwencją tych uchybień było pominięcie części zarzutów apelacji pozwanych. Dotyczy to dwóch pierwszych zarzutów apelacji a mianowicie: naruszenia art. 37 § 4 k.r.o. przez przyjęcie, iż poręczenie wekslowe nie jest jednostronną czynnością prawną oraz błędnej wykładni art. 32 prawa wekslowego w zw. z art. 876 k.c. przez utożsamienie umowy poręczenia uregulowanej w Kodeksie cywilnym z poręczeniem wekslowym. Takie konsekwencje zastosowania art. 495 § 3 k.p.c. wynikają wprost z pisemnych motywów orzeczenia zaskarżonego skarga kasacyjną a potwierdzają je także rozważania Sądu Apelacyjnego dotyczące wypełnienia weksla niezgodnie z porozumieniem tj. wypełnienia go po upływie dwuletniego terminu przedawnienia

roszczenia tytułu sprzedaży dokonanej w zakresie działalności przedsiębiorstwa. Sąd Apelacyjny, pomimo podkreślenia konieczności pominięcia na podstawie art. 495 § 3 k.p.c. podniesionego po raz pierwszy w apelacji zarzutu dotyczącego wysokości odsetek określonych w ugodzie, rozpoznał ten zarzut wskazując, że wysokość odsetek wynika z jednoznacznie brzmiącego zapisu ugody. W skardze kasacyjnej nie zostało wyjaśnione jakie inne zarzuty, poza wymienionymi w punkcie pierwszym i drugim apelacji, pominął Sąd Apelacyjny kierując się treścią art. 495 § 3 k.p.c.

Początkowo w orzecznictwie Sądu Najwyższego na tle art. 378 § 1 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2000 r.) prezentowane było stanowisko, że sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z prekluzji, a zatem także wynikających z treści art. 495 § 3 k.p.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2006 r., III CSK 128/05, OSNC 2006/11/191; z dnia 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07, niepubl.; z dnia 31 stycznia 2007 r., II CSK 426/06, niepubl.). Zagadnienie to zostało rozstrzygnięte w mającej moc zasady prawnej uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r. (III CZP 49/07, OSNC 2008/6/55). Sąd Najwyższy przyjął, że sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji jest związany zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa procesowego a bierze pod uwagę z urzędu w granicach zaskarżenia tylko nieważność postępowania. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną pozwanych podziela to stanowisko i nie zamierza od niego odstępować (art. 62 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r., Dz. U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.). W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy podkreślił, że sąd drugiej instancji nie może – bez odpowiedniego zarzutu podniesionego w apelacji lub w toku postępowania apelacyjnego – wziąć pod rozwagę naruszenie prawa procesowego przez sąd pierwszej instancji, nawet jeśli miałyby ono wpływ na wynik sprawy. Przyjęty w uchwale pogląd jest utrzymywany w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. wyrok z dnia 27 maja 2010 r., sygn. akt III CSK 248/09, niepubl.; z dnia 13 lutego 2009 r., sygn. akt II CSK 386/08, niepubl.; z dnia 10 lutego 2012 r., II CSK 314/11, niepubl.).

Pomimo słuszności zarzutów skargi kasacyjnej w tej części, trzeba mieć na względzie, że zaistnienie drugiej podstawy kasacyjnej określonej w art. 398² § 1 pkt 2 k.p.c. polega nie tylko na naruszeniu określonych przepisów postępowania ale zależy od spełnienia dodatkowej przesłanki, a mianowicie uchybienie przepisom postępowania musi być tego rodzaju, że mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Oceniając w ten sposób wymagane w ustawie konsekwencje naruszenia przepisów postępowania uznać należy, że zarzucane naruszenia art. 378 § 1 w związku z art. 162 k.p.c. oraz art. 495 § 3 k.p.c., odnoszące się do pominięcia dwóch pierwszych zarzutów zawartych w apelacji pozwanych, nie mogły mieć istotnego wpływu na wynik sprawy. Należy przypomnieć, że w tym miejscu apelacji pozwani zarzucili niezastosowanie art. 37 § 4 k.r.o. pomimo tego, że poręczenie wekslowe jest jednostronną czynnością prawną, czym między innymi różni się od umowy poręczenia uregulowanej w art. 876 k.c.

Wbrew stanowisku wyrażonemu w skardze kasacyjnej, do powstania stosunku poręczenia wekslowego, chociaż istotnie różniącego się od poręczenia cywilnego, nie dochodzi w drodze jednostronną czynnością prawną poręczyciela. Uważna analiza każdego z wymienionych w skardze kasacyjnej orzeczeń Sądu Najwyższego nie daje podstaw do formułowania takiego poglądu. Jednocześnie wymaga podkreślenia, że czym innym jest charakter zobowiązania poręczyciela wekslowego a czym innym sposób nawiązania stosunku poręczenia wekslowego. Dlatego można zgodzić się ze skarżącym jedynie tylko w tym zakresie, że zobowiązanie poręczyciela wekslowego różni od zobowiązania z tytułu umowy poręczenia uregulowanego w kodeksie cywilnym jego samodzielny, bezwarunkowy i abstrakcyjny charakter. Takie też jest jednolite w tym względzie stanowisko doktryny i judykatury.

Według przyjętego w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądu, szeroko obecnie akceptowanego także w piśmiennictwie, źródłem zobowiązania wekslowego jest umowa dochodząca do skutku przez wydanie weksla lub jego zwrócenie posiadaczowi. Samo zatem wystawienie weksla nie wystarcza do powstania zobowiązania wystawcy wobec remitenta, lecz potrzebna jest jeszcze

umowa między wystawcą a remitentem, dochodząca do skutku przez wydanie przez wystawcę weksla remitentowi. Tak samo, do powstania zobowiązania indosanta wobec indosatariusza nie wystarcza złożenie przez indosanta na wekslu oświadczenia, o którym mowa w art. 13 prawa wekslowego, lecz konieczna jest ponadto umowa między indosantem a indosatariuszem, dochodząca do skutku w drodze wydania przez indosanta weksla indosatariuszowi. Podobnie, do powstania zobowiązania akceptanta nieodzowna jest umowa między akceptantem a posiadaczem, dochodząca do skutku przez zwrócenie posiadaczowi weksla zaopatrzonego w oświadczenie o przyjęciu; to samo odpowiednio dotyczy zobowiązania poręczyciela wekslowego wobec określonego wierzyciela wekslowego (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 września 2004 r., IV CK 712/03, OSNC 2005/7-8/143 zob. też uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 1995 r., III CZP 66/95, OSNC 1995, nr 12, poz. 168). Do powstania stosunku poręczenia wekslowego nie wystarczy złożenie przez poręczyciela podpisu na wekslu, ale potrzebna jest umowa między poręczycielem a wierzycielem, dochodząca do skutku przez wydanie weksla wierzycielowi. Stosunek poręczenia wekslowego nie powstaje zatem w wyniku jednostronnej czynności prawnej poręczyciela, lecz opiera się na umowie zawartej pomiędzy poręczycielem a wierzycielem (tak też Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 20 września 1994 r., III CZP 113/94, Wokanda 1994/12/2 a także w wyroku z dnia 23 lutego 2006 r., II CSK 129/05, niepubl.).

Podobnie Sąd Najwyższy ocenił powstanie zobowiązania poręczenia wekslowego w wyroku z dnia 5 lutego 2009 r. (sygn. akt I CSK 297/08, OSNC-ZD 2009/3/86) przyjmując, że przewidziany w art. 15 § 1 k.s.h. obowiązek uzyskania zgody określonych organów spółki kapitałowej na zawarcie umowy poręczenia obejmuje nie tylko poręczenie uregulowane w art. 876 i nast. k.c., ale także poręczenie wekslowe (art. 30 i nast. Prawa wekslowego) oraz czekowe (art. 25 i nast. Prawa czekowego).

Z uznaniem, że źródłem zobowiązania poręczyciela wekslowego jest umowa, łączy się utrwalone w orzecznictwie Sądu Najwyższego na tle art. 36 i 37 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym do chwili nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz

niektórych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1691) stanowisko, że podobnie jak przy zwykłym poręczeniu, także przy poręczeniu wekslowym dokonanym przez jednego z małżonków w oparciu o majątek wspólny, gdy poręczenie przekraczało zakres zwykłych czynności zarządu majątkiem wspólnym, do jego ważności wymagana była zgoda drugiego małżonka (zob. wymienioną uchwałę SN z dnia 20 września 1994 r.; uchwałę z dnia 10 lutego 1995 r., III CZP 2/95, „Wokanda” 1995/5/7) a także wyroki z dnia 28 listopada 2002 r., II CKN 1355/00, niepubl.; z dnia 12 lutego 2004 r., V CK 186/03, niepubl.; z dnia 1 grudnia 2010 r. I CSK 181/10 niepubl.).

Z tych względów zarzucane naruszenie art. 495 § 3 oraz art. 378 § 1 w zw. z art. 162 k.p.c., które wiąże się z nierozpoznanie zarzutów apelacji opartych na twierdzeniu, że stosunek poręczenia wekslowego, różny od poręczenia cywilnego, powstaje w wyniku jednostronnej czynności prawnej, nie mogło mieć istotnego wpływu na wynik sprawy.

Skarżący powołując się na podstawę kasacyjną wskazaną w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzucili naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego oraz błędną analizę akt postępowania. Tak skonstruowany zarzut naruszenia przepisów postępowania nie może odnieść zamierzonego skutku już tylko ze względu na treść art. 398³ § 3 k.p.c. stanowiącego, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Przepis ten wprawdzie nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c., który określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów.

Naruszenie art. 382 k.p.c. może stanowić podstawę skargi kasacyjnej jedynie w razie pominięcia przez sąd drugiej instancji części "zebranego w sprawie materiału" i wydania wyroku wyłącznie na podstawie materiału zebranego przed sądem pierwszej instancji lub na podstawie własnego materiału z pominięciem wyników postępowania dowodowego przeprowadzonego przez sąd pierwszej

instancji (zob. wyroki SN z dnia 22 lutego 2007 r., III CSK 337/06, niepubl.; z dnia 9 czerwca 2005 r., III CK 674/04, niepubl.; z dnia 3 grudnia 2010 r., I CSK 123/10, niepubl.; z dnia 30 listopada 2011 r., III CSK 28/11, niepubl.). Tak jak w każdym przypadku naruszenia przepisów postępowania skarżący musi także wykazać, że uchybienia te mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Skarżący zarzucili wprawdzie nieprecyzyjnie „brak analizy całego zgromadzonego przez sąd I instancji materiału dowodowego” ale zarazem nie wskazali jaki konkretny materiał dowodowy nie został uwzględniony przez sąd drugiej instancji. Pomijając, czy co do zasady naruszenie art. 382 k.p.c. może polegać także na nieustosunkowaniu się do, jak to określono w skardze kasacyjnej: „kluczowych zagadnień prawnych”, należy i w tym przypadku podnieść, iż w skardze kasacyjnej pozwanych – poza nieważnością poręczenia wekslowego z mocy art. 37 § 4 k.r.o. – nie zostało bliżej wyjaśnione, do jakich innych zagadnień prawnych nie ustosunkował się sąd drugiej instancji. Dlatego tak sformułowany zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. nie zasługiwał na uwzględnienie

Z tych wszystkich względów uznając, że skarga kasacyjna pozwanych nie ma uzasadnionych podstaw Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ orzekł jak wyżej.